KİBİRLENEN VE KENDİNİ BEĞENİP GURURLANAN KİMSELERİ ALLAH SEVMEZ

Değerli Kardeşlerim!

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۚ

"İnsanlara karşı avurdunu şişirme, böbürlenme. Yeryüzünde çalımla yürüme. Çünkü Allah övünen ve kuruntu edenlerin hiçbirini sevmez."[152]

Yüce dinimiz, sosyal durumu ne olursa olsun; zengin olsun fakir olsun, kültürlü olsun cahil olsun bütün müslümanları kardeş yapmış; birbirlerine kardeşçe davranmalarını ve yaklaşıp kaynaşmalarını emretmiştir. İslâm'ın getirdiği kardeşlik daha ilk günlerde etkisini göstermiş, Medine'de çok eski tarihlere dayanan kabileler arası düşmanlıkları ortadan kaldırmış ve birbirleriyle dostça ve kardeşçe yaşamalarını sağlamıştır.

Kardeşlikle bağdaşmayan çirkin huylardan birisi kibirdir, böbürlenmek

152 Lokmân, 31/18.

ve kendini beğenip gururlanmaktır. Bu huy, kişinin insanlar tarafından sevilip sayılmasına ve hakkı kabul etmesine engeldir. Allah Teâlâ Peygamberine:

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَۚ

"(Ey Muhammed!) Müminlerden sana uyanlara kanadını indir, (şefkat ve merhamet göster)."[153] buyurmuştur.

Peygamberimiz, Allah'ın bu emrine uyduğu içindir ki, ona inananlar etrafını yıkılmaz bir duvar gibi sarmışlardır. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de hatırlatılmakta ve şöyle buyurulmaktadır:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِۚ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ.

"Sen (Ey Muhammed) sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın (onlara şefkat ve merhamet gösterdin). Eğer kaba katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık onları bağışla, onlar için Allah'tan mağfiret dile. (Yapacağın işlerde) onlara da danış. Bir kerre de azmettin mi artık Allah'a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever."[154]

Peygamberimiz bu âyetlerin canlı örneği idi. O hiç kimsede bulunmayacak bir tevazûa sahip idi. Ev işlerini kendisi yapar, elbisesini kendi eliyle yamar, odasını kendisi süpürürdü. Çarşı pazara gider, ihtiyaçlarını alırdı. Ziyaretine gelenlere ikramda bulunur, konuklarını kendisi ağırlardı. Ashap'tan farklı giyinmezdi. Bu yüzden ashabı ile birlikte otururken gelen bir yabancı "Hanginiz Muhammed?" diye sorma ihtiyacını duyardı. Fakir ve zengin ayırımı yapmadan herkesin evine gider, onların hatırını sorardı.

Bir gün adamın biri ziyaretine gelmişti. Bir Peygamberin huzurunda

---

153 Şu'arâ, 26/215.
154 Âl-i İmrân, 3/159.

olduğunu duyarak heyecanlanmış ve titremeye başlamıştı. Peygamberimiz ona yaklaşmış ve:

هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنِّى لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ

–Heyecanlanma, ben bir hükümdar değilim. Kureyş kabilesinden kuru ekmek yiyen bir kadının oğluyum, diyerek adamın sakinleşmesini sağlamıştır.[155]

Peygamberimiz, kendisine kabalık ve saygısızlık edenleri hoş görür, onları azarlamazdı.

Enes (ra.) anlatıyor: Peygamberimizle beraber yürüyordum. Arkadan bir Bedevi cübbesinden kuvvetli çekti. Öyle ki Peygamberimizin ensesine baktım, Bedevinin kuvvetli çekişinden cübbenin sertliği oraya iz yaptı. Sonra Bedevi:

–Ey Muhammed! Sendeki Allah malından bana verilmesini emret, dedi. Peygamberimiz ona döndü baktı ve güldü. Sonra da ona bir şey verilmesini emretti.[156]

Şu olay Peygamberimizin ne kadar alçak gönüllü olduğunu ve resmiyetten hoşlanmadığını gösterir:

Cabir (ra.) anlatıyor: Hendek savaşı günü biz istihkâm kazarken çok sert bir yere rastlamıştık. Bunun üzerine Peygamberimize geldik ve:

–Ey Allah'ın Resûlü, hendekte sert bir damara rastladık, dedi. Peygamberimiz hele ben hendeğe ineyim göreyim, dedi. Sonra karnına açlıktan bir taş parçası sarılmış olarak kalktı. Çünkü biz hendek kazarken üç gün yiyecek, içecek bir şey tatmamıştık. Peygamberimiz hendeğe indi, sivri balyozu eline aldı, kayaya vurdu, kaya ince kum gibi dağıldı. Sonra ben Peygamberimizin huzuruna vardım:

–Ey Allah'ın Resûlü, evime gitmeme izin verir misiniz? dedim. İzin verdiler. Evime geldim, eşime:

–Peygamberimizde bir açlık hali gördüm ki o, çekilir şey değildir. Evde yiyecek bir şey var mı? diye sordum. Eşim:

155 İbn Mâce, "Et'ime", 30.
156 Buhârî, "Libas", 18: Ebû Dâvud, "Edeb", 1.

–Biraz arpa ile bir keçi oğlağı var, dedi. Hemen keçi yavrusunu kestim, etini bir çömleğe koydum. Arpayı da çektim. Hamuru mayalayıp fırına, et çömleğini de tandıra koydum. Sonra Peygamberimize geldim ve:

–Ey Allah'ın Peygamberi bir parça yemeğim var, bir veya iki kişi ile şeref verseniz, dedim. Peygamberimiz:

–Yemeğin ne kadardır? diye sordu. Ben de miktarını bildirdim. Peygamberimiz:

–Hem çok hem güzel, buyurdu ve:

–Eşine söyle ben evinize gelinceye kadar, çömleği tandırdan, ekmeği de fırından çıkarmasın, diye tenbih etti. Bundan sonra da Peygamberimiz orada bulunanlara:

–Ey Hendek halkı, Cabir'in ziyafetine gideceğiz, buyurdu. Bu genel davet üzerine Cabir telaşlanarak eşine koştu:

–Hanımcığım, Allah sana iyilik versin, Peygamberimiz Muhacir, Ensar ve yanında bulunanlar toptan geliyorlar, ne yapacağız? diye endişesini bildirdi. Eşi sordu:

–Peygamberimiz yemeğimizin miktarını sana sordu mu? dedi. Ben:

–Evet, sordu, dedim. Eşim:

–Mademki biz evimizdeki yemeği Peygamberimize bildirdik. Gerisini Allah ve Peygamberi bilir, dedi. Peygamberimiz Hendek halkı ile evimizin önüne gelince yanındakilere:

–İçeri giriniz ve birbirinizi sıkıştırmayarak, serbest oturunuz, buyurdu. Ashap, bölük bölük oturdular. Sonra Peygamberimiz kendi eliyle çömleği ve fırının kapağını açtı. Ekmeği fırından alıp parçalamaya ve üzerine et koyup davetlilere vermeğe başladı. Peygamberimiz bu suretle ekmek bölüp üstüne et koymaya ve –her defasında çömleği ve fırını kapayarak– Hendek halkına dağıtmaya devam etti. Nihayet davetliler doydular. Hayli yemek de arttı. Peygamberimiz Cabir'in eşine:

–Bu geri kalanı sen yersin ve bundan Medine halkına dağıtırsın. Çünkü bütün halk açtır, buyurdu.[157]

157 Buhârî, "Meğazi", 29.

Görülüyor ki Peygamberimiz bu savaşta arkadaşları ile birlikte Hendek kazmış, hatta taş gibi sert bir yeri balyozla bizzat kendisi kum gibi un ufak etmişti. Sonra da Cabir (ra.) in verdiği ziyafette yemeği kendisi dağıtmıştı. Bu onun alçak gönüllülüğünü ve arkadaşlarına olan sevgi ve merhametini gösterir.

Peygamberimiz o derece alçak gönüllü idi ki, ona saygı ifade eden sözlerle, hitap edilmesinden hoşlanmaz, böyle hitap edenleri daima uyarırdı.

Abdullah İbn Sıhhır diyor ki: Beni Âmirle birlikte Peygamberimizi ziyarete gitmiştik. Kendisine:

أَنْتَ سَيِّدُنَا فَقَالَ السَّيِّدُ اَللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى. قُلْنَا وَأَفْضَلُنَا فَضْلاً وَأَعْظَمُنَا طَوْلاً. فَقَالَ قُولُوا بِقَوْلِكُمْ أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ

–Efendimiz, dedik. Peygamberimiz:

–Bana “efendimiz” demeyin, efendimiz Allah Teâlâ’dır, dedi. Bunun üzerine biz:

–En hayırlımız, en iyimiz, dedik. Peygamberimiz:

–Dikkat edin, böyle sözler söylediğiniz zaman sizi şeytan yönetmesin, buyurdu ve kendisine bu şekilde hitap edilmesinden hoşlanmadığını bildirdi.[158]

Peygamberimiz kendisine bir ihtiyacı için başvuran kimseyi –ibadet ederken de olsa– dinler ve onunla ilgilenir, gönlünü hoş etmeye çalışırdı.

Ebû Rifâa Temin b. Üseyd (ra.) şöyle demiştir: Peygamberimizin yanına geldim hutbe okuyordu. Kendisine:

–Ey Allah’ın Resûlü, dinini bilmeyen bir garip adam geldi, öğrenmek istiyor, dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz bana döndü, hutbesini kesip bana yaklaştı. Peygamberimize bir sandalye getirdiler, üzerine oturdu. Allah’ın kendisine öğrettiği şeylerden bana öğretmeye başladı, sonra hutbesine devam edip tamamladı.”[159]

Peygamberimiz kendisini hiçbir Peygamberden üstün görmez, böyle bir ayırım yapanları da hoş karşılamazdı.

---

158 Ebû Dâvud, “Edeb”, 10.
159 Müslim, “Cuma”, 16.

Ebû Hureyre (ra.) anlatıyor: Bir defa bir Yahudi malını satarken:

–Musa aleyhi's-selâm'ı bütün insanlar üzerine üstün kılan Allah'a yemin ederim ki... dedi. Bunu işiten Ensar'dan bir zat Yahudinin yüzüne bir tokat vurdu ve:

–Peygamberimiz aramızda olduğu halde sen Hz. Musa'yı insanlar üzerine üstün kılan Allah'a nasıl yemin edersin? dedi. Yahudi Peygamberimize gitti ve:

–Ey Kasım'ın babası, benim zimmetim ve ahdim vardır. Böyle iken filan adam yüzüme tokat vurdu, dedi. Peygamberimiz o zatı çağırdı. Ve sordu:

–Onun yüzüne niye tokat attın? O zat şu cevabı verdi:

–Ey Allah'ın Resûlü, sen aramızda olduğun halde bu Yahudi, "Musa aleyhi's-selâm'ı insanlar üzerine seçkin kılan Allah'a yemin ederim, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz kızdı, hatta kızgınlığı yüzünden anlaşıldı. Sonra da:

–Peygamberler arasında üstünlük farkı yapmayın, buyurdu.[160]

Peygamberimiz Peygamberlerin sonuncusu olduğu ve kendisinden sonra başka peygamber gönderilmeyeceği halde övülmekten hiç hoşlanmaz, böyle övgü ifade eden sözleri duyduğu zaman rahatsız olurdu. Şöyle buyuruyor:

لاَ تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ

"Hristiyanların Meryem oğlu İsa'yı övdükleri gibi beni övmeyin. Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluyum. Bana, Allah'ın kulu ve elçisi deyiniz (yeter)."[161]

Muavviz b. Afra'nın kızı Rubeyyi şöyle demiştir: Ben evlenirken Peygamberimiz bize geldi. Benim için yapılan seccadenin üzerine şu oturduğum gibi oturdu. Düğüne gelen kızlar onun etrafında toplanarak Bedir savaşında şehit olan atalarımız için yazılmış olan ağıtları okumaya

---

160 Müslim, "Fedâil", 42; Buhârî, "Enbiya", 31.
161 Buhârî, "Enbiya", 4.

başlamışlardı. Derken içlerinden biri bir ara: "İçimizde, yarın ne olacağını bilen bir Peygamber vardır" meâlinde bir mısra okudu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"Bunu bırak, böyle söyleme, bundan önce söylediğin gibi söyle,[162] buyurarak bu tür övgülerden hoşlanmadığını bildirdi.

Peygamberimiz bir kere abdest alıyordu. Arkadaşları onun kullandığı ve döktüğü suyu toplamak istemişlerdi. Peygamberimiz niçin böyle yaptıklarını sorduğu zaman, bunun sadece kendisine karşı duydukları bağlılıktan ötürü olduğunu söylemeleri üzerine, Peygamberimiz:

–İçinizden bir kimse, Allah ile Peygamberini sevmek zevkini duymak istiyorsa konuştuğu zaman doğru söylesin, doğru kalbli olsun, kendisine güvenildiği zaman güvenini yerine getirsin, başkaları ile bir arada yaşadığı zaman komşuluk haklarına riâyet etsin, buyurdu.[163]

Peygamberimizin tevazuunu gösteren birkaç örnek verdik. Onun hayatı incelendiği zaman Kur'an'daki emir ve yasakların onun yaşayışında nasıl canlı hale geldiği görülecektir.

Değerli Müminler!

Allah Teâlâ insanları eşit olarak yaratmıştır. Hiç kimsenin bir başkasına üstünlüğü yoktur. Herkes eşit haklara sahiptir. İnsanların kendilerinde üstünlük görmeleri, kendilerini övmeleri ve kendilerini beğenip gururlanmaları doğru olmadığı gibi bu, ne Allah ve ne de insanlar tarafından sevilen bir huy değildir. Allah Teâlâ buyuruyor:

فَلَا تُزَكُّوٓا اَنْفُسَكُمْۜ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى۟ ع

"Siz kendinizi övmeyiniz, kimin müttaki olduğunu Allah daha iyi bilir."[164] Çünkü insanı yaratan ve yaşatan Allah'tır. Onun duygu ve düşüncelerini, gizli ve açık yaptığı bütün işleri ancak O bilir. Durumu bu iken insanın kalkıp Allah'a karşı kendisini övmesi, çok iyi, üstün bir kişi olduğunu iddia etmesi elbette uygun olmaz. Kişi, bu husustaki kararı Allah'a bırakmalıdır. Yaptığı ibadetlere, hayır ve iyiliklere bakarak kendini

162 Buhârî, "Nikâh", 48; Ebû Dâvud, "Edeb", 59.
163 Şiblî, *İslam Tarihi Asr-ı Saadet*, II, 928.
164 Necm, 53/32.

beğenmesi ve gururlanması, taşıması gereken niteliğe alçak gönüllülüğe aykırı düşmektedir. Bu konuda şair güzel söylemiş:

“Okudum bildim deme,

Çok taat kıldım deme,

Eğer hakkı bilirsen bu kuru lâf etmektir.

Bakınız Peygamberimiz, Allah’ın sevgili kulu ve peygamberi olduğu halde bu tezkiye işini O yine Allah’a bırakırdı.

Ensar’dan Ümmü Alâ adındaki kadın diyor ki:

Hicretten sonra Mekke’den gelen muhacirler Medineliler arasında kura ile taksim edilmişti. Bizim payımıza Osman İbn Maz’ûn (ra.) düşmüştü. Biz Osman’ı evimizde konukladık. Osman bir süre sonra hastalanarak vefat etti. Yıkandı, kendi elbisesi ile kefenlendi. Sonra Peygamberimiz geldi. Ben cenazeyi tezkiye ederek:

–Ey Ebû Saip (yani Osman) Allah Teâlâ sana rahmet etsin. Senin hakkında bildiğim ve burada bulunanlara bildirmek istediğim şudur ki: Sen Allah Teâlâ’nın kerem ve inayetine –rahmet ve mağfiretine– ermiş birisisin, dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz:

–Allah Teâlâ’nın bu ölüye rahmet ettiğini nereden biliyorsun? diye sordu. Ben de:

–Ey Allah’ın Peygamberi, babam-anam sana feda olsun. Allah bu kuluna ikram etmez de ya kime ikram eder? dedim. Peygamberimiz:

–Osman İbn Maz’ûn ölmüştür. Allah’a yemin ederim ki, ben de bu ölü için iyilik ve mutluluk umarım. Yine Allah’a yemin ederim ki, ben, Allah’ın gönderdiği bir Peygamber olduğum halde yarın kıyamet gününde bana ne muamele edeceğini bilemem, buyurdu.[165]

Evet Peygamberimiz tezkiye işini Allah’a bırakıyordu. Çünkü kimin ne olduğunu, içinde neyi sakladığını Allah’tan başka kimse bilemez.

Değerli Müminler! Tevazû, kimseyi hakir görmemek ve sosyal durumu ne olursa olsun herkese sevgi göstermektir. Bazılarının sandığı gibi kılık ve kıyafetine önem vermemek, temizliğe riâyet etmemek ve kişiliğini korumamak tevazû değil zillettir, hakirliktir. Nitekim Peygamberimiz:

165 Buhârî, “Cenâiz”, 3.

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ. قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً. قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْلُ النَّاسِ

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez, buyurdu. Bir adam:

–Ey Allah'ın Resûlü, insan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasını sever, bu kibir midir? dedi. Peygamberimiz:

–Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı kabul etmemek, insanları hor ve hakir görmektir, buyurdu.[166]

–İnsanları hakir görmeyip onlara tevazû göstereni Allah yüceltir. Nitekim Peygamberimiz:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلاَّ عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّٰهِ إِلاَّ رَفَعَهُ اللّٰهُ

"Sadaka malı eksiltmez (aksine çoğaltır). Allah Teâlâ suç bağışlayan kimsenin şerefini artırır. Allah için tevazû göstereni de yüceltir." buyurmuştur.[167]

Değerli Müminler, tevazuun karşıtı kibirdir. Tevazû olmayan yerde kibir vardır. Kişinin kendini beğenmesini ve böbürlenmesini dinimiz hoş görmez. Allah Teâlâ buyuruyor:

وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًاۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا.

"Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme. Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin."[168]

---

166 Müslim, "İman", 39.
167 Müslim, "Birr", 19.
168 İsrâ, 17/37.

Büyüklük Allah'a mahsustur. Buna rağmen büyüklük taslayanları Allah hoş görmez. Nitekim bir kudsî hadiste Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي مَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي جَهَنَّمَ

"Büyüklük ridam, azamet de örtümdür. Kim bana bunlardan birinde ortaklığa kalkarsa ona azap ederim."[169]

Burada rida ve izar kelimeleri mecazdır. Mana izzet ve kibriya Allah'a mahsus demektir.

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur:

أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ

"Cehennemlikleri size haber vereyim mi? Onlar katı yürekli, kibirli, hilekâr ve ululuk taslayan kimselerdir."[170]

Ebû Hureyre (ra.) anlatıyor: Peygamberimize bir adam geldi ve sordu:

–Ey Allah'ın Resûlü, ben güzelliği seven birisiyim. Gördüğünüz gibi bana güzellik de verildi. Öyle ki, bir kimsenin ayakkabılarının bağı ile de olsa, benden üstün olmasını sevmem. Bu kibir midir? dedi. Peygamberimiz:

–Hayır, bu kibir değildir. Kibir, hakkı kabul etmemek, azmak ve insanları hakir görmektir, buyurdu.[171]

Peygamberimiz, varlıklı kimselerin eski elbise giymeyi, bozuk bir kılık ve kıyafetle dolaşmayı, hem bir alçak gönüllülük, hem de takva saymalarının doğru olmadığını ifade buyuruyor.

Evet değerli müminler, mümin Peygamberimizi örnek alarak herkese karşı alçak gönüllü olmalı, kimseyi hor ve hakir görmemeli, kimseye karşı kibirlenip böbürlenmemelidir. Allah böyle olan kullarını sever.

---

169 İbn Mâce, "Zühd", 16.
170 Buhârî, "Sûretü Nûn ve'l-Kalem", 1; Müslim, "Kitabu'l-Cenne", 13.
171 Ebû Dâvud, "Libas", 29.

Konumuzu Peygamberimizin bir nasihatı ile tamamlayalım: "Vakarını koruyarak tevazû gösteren, dilencilik mevkiine düşmeksizin alçak gönüllü olan, günaha girmeden meşrû yoldan kazandığı malı doğru yollarda harcayan, düşkünlere ve yoksullara acıyan, ilim ve hikmet sahipleriyle düşüp kalkan kimselere müjdeler olsun.

Kazancı temiz olan, içi ve dışı pak olan ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştıran kimseye de müjdeler olsun.

İlmi ile amel eden, malının fazlasını Allah yolunda harcayan, sözünün fazlasını ise tutan kimseye de ne mutlu.[172]

---

172 Münzirî, *et-Terğib ve't-Terhib*, III, 558 (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir.)